

Slovenski kmetovalec

V Celji, dné 5. novembra 1893. leta.

Napravljanje sadjevca.

Spisal Ivan Belé.
(Dalje.)

Prvi način je nevaren posebno, ako znaša temperatura nad 14° , kajti v tem slučaju se pokazi drozga kaj lahko, dobiva odveč očetne kisline. V tem slučaju smemo jo tu posebno pri višji toploti le nekaj ur pustiti n. pr. po 12—24 in med tem časom pridno premešavati. Pripravimo si pa lahko za ta namen sposobnejše kadi. Vzamemo kakoršno si bodi kad, potem prirežemo iz štirih desk pokrov čigar premer je nekaj manjši, nego srednji premer kadi. Najdemo pa polumer za ta pokrov, ako skušamo najti n. pr. v sredi kadi stran šestokota, katera je enaka polumeru dotičnega oboda kadi. Ko natresemo drozgo v kad, položimo vrh nje prirezane deske ter jih pritismo in pritrdimo s pomočjo poprečne deske tako, da stoji sok še nekoliko nad tropinami. Poprečna deska ustanovi se s pomočjo deščic, katere pribijemo ob nje koncih na steno kadi ali s pomočjo vijakov, ki so vtrjeni na močni preko kadi pritrdjeni deski ali prosto s pomočjo kolov, katere vpremo ali v strop ali v gornji pokrov kadi. Ker ljuknasti pokrov tropine vedno pod površnjem soka drži, se ne zamorejo te tako hitro pokvariti, nevarnost je torej mnogo manjša, pa tudi sok zamore tropine bolj izvleči. Koristi so primeroma iste, kakor pri napravljani črnine, samo da ne gre tu za barvo. Ako pa te kadi še pokrijemo po vrh s pomočjo pokrova, ki zabranjuje pristop zraka ter postavimo za neoviran izstop ogljikove kisline (in da zabranjamo ob enem vstop zraka) kipelno veho ali vsaj z žarenim peskom napolnjeno čisto vrečico na ljukno čepa; tedaj smemo pustiti stati drozgo brez skrbi tudi več časa.

Drozgo zamoremo pa tudi pometati v sode, ki imajo, kakor imajo navadno večji sodi, na prednjem dnu vratica. Taki sodi postavijo se po koncu, drozga se skoz vratica v nje nameče (seveda mora del soda prazen ostati) in potem se vratica tako dobro zaprejo, kakor da smo

nalili vino in na ljukno čepa se pa še postavi kipelna vеха. V tem slučaju smemo pustiti drozgo tudi tako dolgo ležati, da že močno povre, celo po 14 dni, ako smo sicer opazovali vso previdnost. Korist tacega počenjanja je ta, da mošt popolneje povre, da postane vino bolj polno i. t. d. tudi še ta, da dobimo manj drož in tvarin, katere motijo vino, kajti ti ostanejo bolj v tropinah pri stiskanju, vino, ki se je pripravljalo na ta način, se bode tudi v večini slučajev raje čistilo, ker se je navzelo poleg obilo družih snovi tudi več čreslove kisline, dobimo večinoma tudi primerno več soka, kakor ako takoj stiskamo, kajti pri vervežu rastlinske celice v kojih je sok, bolj popokajo, ta lažje odteka vsled verveža stanjšani alkoholični sok jih bolj izvleče i. t. d. Naj zadostujejo te koristi in sleherni, ki poskuša mošt delati, naj se prepriča sam o njih, bodoč, da delo točno po prepisu, ter da ne pusti n. pr. drozgo v odprti kadi dolgo časa zanemarjeno ležati. Za stiskanje porabijo se razne stiskalnice. V rabi so navadno stiskalnice z navorom (Baumhebelpresse). Te navadno ne zadovoljujejo s svojim delom. Ne samo, da je težko z njimi delati, navadno tudi ni njih pritisk na tropine dovolj velik, torej one tropine ne ožmejo dovolj dobro. Boljše take stiskalnice pritiskajo na 1 cm^2 s težo le po 2 kg , med tem ko novejšje stiskalnice z vijaki celo pritiskajo s težo 5 kg na 1 cm^2 . To je pa tudi vzrok, da se s pomočjo prvih stiskalnic dobi manj mošta, nego s pomočjo zadnjih, da pa zadnje tudi delajo hitreje, kar je posebno pri sadnih drozgah o toplem času kot velika korist v poštev jemati. Pri dobri stiskalnici pa ni samo v poštev jemati priprava za pritisk, temuč tudi koš, ki jako upljiva na lažje ali težje stiskanje. Samo iz četririh v čveterokotu sestavljenih desk obstoječi koši, kakoršne najdemo pri manjših navadnih stiskalnicah, so nerodni. Iz njih sok pretežko odteka, ker imajo premalo špranj, pa tudi so navadno primeroma previsoki, vsled česar je trenje ob stranskih stenah jako veliko, tako da se obilo stiskajoče sile zgubi in je stiskanje neenakomerno. Najboljši so iz na

železne obroče pritisnjenih latev obstoječi koši, ki imajo obilo špranj, skozi katere sok lahko odteka. Pri dobri stiskalnici mora pa biti tudi najboljši okrogli presek koša v pravem razmerju s pritiskom, ki zamore vplivati na tropine.

Kar se tiče novejših stiskalnic, bi bilo priporočati one tvrdke Mayfarth & Co. na Dunaji in sicer za manje razmere one, ki se pod imenom „Gnom“ prodajajo (od kojih stane komad 40 gld. v te gre okolo 30 l drozge. Za večje razmere bodo najboljši stiskalnici sistem „Rauschenbach“ pod imenom Cyclop, iste tvrdke, ki sprejemajo po 225—2200 l drozge in stanejo po 75—545 gld. ali še boljše „Hercul“ iste tvrdke, ki sprejemajo po 430—5000 l drozge in stanejo po 100—585 goldinarjev.

Dobivajo se pa tudi samo priprave za pritisk, katere se zamorejo na brune ali druge podlage pritrditi, te stanejo od stiskalnice Hercules po 35—290 goldinarjev.

Pri stiskalnicah namenjenih za stiskanje sadne drozge je dobro paziti, da ne pride sok z železnimi deli stiskalnic v dotiko. Sok namreč vedno nekoliko železa razstopi in potem postaja vino rado črno. Za stiskanje sadne drozge bodo tedaj boljše stiskalnice, ki nimajo železna temveč boljše lesena tla, tudi je boljše da ni vijak za stiskanje, kakor je navadno v tlaku pritrjen, da ga toraj obdaja drozga, temveč bolje bode, ako je vtrjen v močnem obodu (gruštu) od zgoraj, da od zgoraj dol potiska, kajti tako ne pride z drozgo v dotiko.

(Dalje prih.)

Naši gozdi nekdanj in sedaj.

Devetnajsto stoletje se navadno imenuje stoletje napredka v vseh strokah človeškega znanja. To je sicer resnično, ali v jednej reči nam je to stoletje šlo daleč nazaj. Pokončali so se namreč naši gozdi v tem stoletju tako, da nam bode treba resno misliti, kaj bo, če ide tako dolgo? Da so uničeni nam gozdi popolnoma, zginil bode tudi ves drugi blagostan ljudstva, kar nas učijo skušnje iz drugih dežel in pokrajin. Z gozdi je šlo navadno kmetijstvu ugodno vreme, nastale so strašne uime in druge vremenske neizgode, dokler niso bili takšni kraji do cela opustošeni. Vendar preobširno bi bilo razpravljati o tem, narisati hočem le v kratkem, kako so se spremenili naši gozdi v zadnjih časih, z željo, naj bi vsi katere briga to, začeli premišljati o pomočkah proti pokončevanju gozdov.

Ako dragi čitatelj vzameš v roke karte zemljišč, (mape), katere so bile narejene okoli leta 1820, vidiš na njih čisto drugačna znamenja, nego so sedaj. Kjer je sedaj pašnik, njiva, travnik i. t. d. na mnogih takih mestih bil je tedaj gozd, katerega je na ta način bilo gotovo enkrat toliko, kakor ga je zdaj. Temu krivo je največ pomnoženje ljudij, da se je moralo skrbeti tudi za več pridelkov v hrano ljudem in živini. Teh pridelkov pa je iz raznih vzrokov dandanes čedalje manjša vrednost, med tem ko raste — vsaj po malem — vrednost lesa in s tem gozdov. Ko bi bilo zemljišče obraščeno še kakor prej z gozdom, vredno bi bilo polovico več od sedajnega, toliko se je od onega časa na gospodarskem polju spremenilo. Seveda takrat ni prišlo še nikomur na misel, da bo „pusta, malo vredna gošča,“ kedaj imela večjo veljavo, nego drugače obdelane zemlje. Pa je res tudi cena lesnim pridelkom takrat bila takšna, da je kmet bil sam preverjen, če je iz gozdov napravil drugačno zemljišče, da je s tem storil veliko dobroto gospodarstvu.

Zdaj pa pogledjmo, kakšni gozdi so bili nekdanj in kakšni so zdaj. Neovrgljive priče so nam debeli panji, da je nekdanj — in to ne še pred davnim — bil tukaj gozd, kakoršnega (z redkimi izjemami) sedaj zaman iščeš. Drevesa, kakoršne se v obče še sedaj nahajajo po gozdih našega kmeta, so le nekaka podoba otroka nasproti orjaškemu možu. Da bi naša mila domovina imela sedaj še gozde, kakor recimo pred sto leti, ne trebalo bi tožiti o revščini našemu kmetu, temuč ponosen bi bil lahko in — srečen! Vendar, kaj nam pomaga tarnati o tem, kar se je že davno zakrivilo, pač pa nam ostane dolžnost skrbeti, da mi pogubonosno to delo ne nadaljujemo, ter gozde vsaj v takšnem stanu ohranjamo — če jih iz raznih vzrokov zboljšati ne moremo — kakoršni so sedaj.

Če smo tako že tožili o naših gozdih po dolinah in gričih, kaj bomo rekli o planinah. Višje gore — imenovane planine — so po naravi ustvarjene, kakor nekak zid, kateri odbija navale vetrov, ustavlja nevihte ter nam s svojimi studenci in potoki služijo, goneč enako strojem naše mline in lesoreznice. Vendar vse te dobrate dobivamo od planin le takrat, če so one obrastene z gostim drevjem. Kako pa je sedaj z našimi planinami? Mili Bog, ni nam treba hoditi na lice mesta, vže od daleč nam kažejo — kakor bi žalovale — gola svoja rebra, tožeč o človeškem nevsmiljenju! Oj drvarji, vi opustoševalci naših gor! Vas bode tožila zgodovina in pozni potomci,

kajti opustošenje to je vaše delo! Kjer je sekal kmet, pustil in čuval je vsaj mladi naraščaj za seboj, za drvarji ostane le — gola planjava! Vendar krivo bi bilo dolžiti le vas delavce, krivi so temu tembolj ona gospoda, ki je vas najela, pri katerej je še do najnovejšega časa veljalo za umno ali „napredno“ sekanje gozdov po vrsti, kakor n. pr. žanjice delajo na njivi. Temu nasproti pa se je naš kmet držal prebiralnega posekovanja in nasledek je, da so njegovi gozdi, če ne lepi, vsaj zeleni! Kjer pa so drvarji čedno posekali, je sicer se nasadilo mlado drevje, ali to je v rasti oviral in marsikje celo posušil oster planinski veter, sedaj pa je in bode zmiraj ondi — puščava!

Novejši čas je vlada še le spoznala pogubno to ravnanje z gozdom ter sklenila ovirati je. Kdor ima kje takšno „puščo“, mora jo obsejati ali nasaditi z mladim naraščajem, katerega deloma tudi ona daje iz svojih drevescih. Vprašanje pa je, ali bode seme radi omenjenega vzroka povsod raslo ali ne? Višji vrhovi pa se naj nikoli več čisto ne posekajo, veli postava, takšnih je že zdaj dosta golih, ki se brž čas ne bojo dali pogozditi.

V kratkih teh besedah ti, dragi čitatelj! nisem povedal mnogo novega, pač pa sem te skušal nekoliko seznaniti z razmerami gozdov, kakoršne so n. pr. na Pohorji. Morda — če drago — še v prihodnje bolj natančno ogledava, kdo je največ kriv pokončevanju gozdov in kje so ovire, ki ohranjenju gozdov toliko nasprotujejo. Pogorski.

Opomin.

Kdor hoče od svojih krav imeti mnogo mleka in surovega masla, naj si zapomni to-le:

Ne imej krave, ki ne da najmanj 200 l mleka na leto.

Krava pri gobcu molze! Iz nič, ni nič in tudi ne mleka. Polagaj toraj kravi dovolj zdrave in dobre klaje!

Večkrat se naj krave s ščetko ali česalom počesejo in skrtajijo. Tudi kopanje in umivanje jim koristi.

Ne zanašaj se preveč na pašo, temveč skrbi, da dobé krave tudi doma dovolj krme.

Po vsaki molži se mora mleko takoj precediti.

Nikdar se ne sme sladka smetana (vrhnja) pomešati z ono, ki je za sirovo maslo že priprava.

Ne vlivaj v smetano vode in ne pomakaj prstov v njo, da izveš njeno toploto. To je gablyo!

Surovega masla ne ovijaj v cunjce, katere si bil že popred za kaj drugega rabil. To je kvarljivo in ostudno!

Sol je živalim potrebna.

Soli ne sme živalim nikdar manjkati. Živina, ki prav nič soli ne dobiva, se slabo redi in dostikrat vsled tega vidno hira. Po soli postane tudi klaja mnogo boljša in okusnejša, vsled česar jo želodec bolj prebavi ter se redilne tvarine, ki so v njej, bolj izvlečejo in izsesajo. Posoljena klaja tedaj mnogo več izda, kakor pa nesoljena. Daje se pa molznim kravam po 20—50 g na dan; pitanim volom po 50—80 g; ovcam 3—8 g; svinjam 5—15 g; konjem 15—30 g; perutnini (kuram, racam, gosom) 1—2 g. Ako se daje živini preveč, tedaj jo močno žeja vsled česar mora veliko piti, kar pa kaj lahko provzroči vnetje sluznih kožic, drisko in še druge bolezni. Najbolje je posoliti krmo, ki se živini polaga. Nekateri kupujejo tudi slani kamen, ter ga dajo potem živini, da ga liže. To pa se že radi tega ne more posebno priporočati, ker se tako uživa sol sama in se hrana prav nič po njej ne zboljša. Pa tudi živali dobe tem potom včasih preveč, včasih premalo soli. Ravno radi tega se tudi drobna sol ne sme sama dajati, ker bi je tako živina gotovo več použila, nego ji je hasnovito. Najbolje bode toraj vselej tisti storil, ki živalski živež in bodi si že kakoršen koli, soli. Ker bomo odsihdob živinsko sol mnogo ceneje dobivali, tedaj bode gotovo tudi vsak gospodar, ki hoče pri svoji živini kaj prirediti, skrbel zato, da bode živina dobivala tudi toliko soli, kolikor je neobhodno potrebuje.

Šolsko vrtnarstvo v celjskem okraju.

Kakor v minolem, tako sem imel tudi v tekočem letu sicer častno, a težavno nalogo, pri okrajnem učiteljskem zborovanju poročati o stanju šolskih vrtov, oziroma drevesnic celj. okr. Pred vsem mi bode dovoljeno izjaviti, da se je stanje šolskih vrtov, oziroma drevesnic v primeri z minolim letom zdatno poboljšalo, ter se v obče sme imenovati „dobro“.

V celj. okr. se nahaja več popolnoma urejenih šolskih vrtov. Nekaj vrtov je, kateri imajo

razen drevesnice še malo hmeljišče, ali bučelnjak, ali kaj družega in nekaj pa, ki imajo le drevesnico.

Po precej natančnem številjenju imajo vsi šolski vrti in drevesnice letos 4881 cepljenih drevesc in sicer 4356 jabolčnih, 363 hruškovih in 162 drugih ovočnih drevesc. Če se jemlje v poštrev, da se bode od 4881 cepljenecv letošnjo jesen izšolalo le šesti del, tako se razvidi, da bodo šolski vrti in drevesnice celj. okr. dale blizu 800 žlahtnih drevesc. Če se nadalje jemlje v poštrev, da se ta drevesca deloma podarijo pridnim učencem, deloma pa prodajo po znižanej ceni, mora se priznati, da učiteljstvo celj. okr. zdatno pospešuje sadjarstvo.

V drevesnicah izvrševalo se je deloma spomladno, deloma poletno cepljenje. Ker je pa ta drugi način cepljenja najpripraviši, želeti bi bilo, da bi se ga vsi šolski vrtnarji posluževali. V pridobitev cepičev naj bi vsak šolski vrt imel neko število materinih dreves na razpolaganje; takšna drevesa ima že nekaj vrtov. Ker je od kakovosti cepičev odvisen večinoma tudi uspeh cepljenja, ne morem zadosti priporočati nasajenje materinih dreves — seveda, najboljših in najpripravnejših vrst.

Veliko škodo delali so tudi letos v šolskih vrtih razni škodljivci, kakor ušice, gosenice glogovega belina in posebno prstenčarji, krtica, zajec itd. Škodoval je tudi mraz, toča in suša. Krvna ušica nahaja se — žalibog*) — tudi vže v enem šolskem vrtu celj. okr.

Poljedelsko poskuševališče, kuhinjski vrt, razne cvetlice, strupene in zdravilne rastline, gozdično, lepotično in drugo grmovje našel sem tudi v nekaterih šolskih vrtih, kakor tudi prtilično drevje v raznih oblikah.

S hmeljarstvom in bučelarstvom peča se več tovarišev. Število hmeljskih sadežev znaša ravno 300 (Žalec 152), ono bučelnih panjev pa 97.

Nekoliko se je v šolskih vrtih oziralo tudi na vinorejo — in nekaj vrtov je, v katerih najdeš

*) Da, žalibog! Pa še bolj žalibog, ako se krvna ušica po drevescih, ki se bodo iz dotičnega šol. vrta oddavala, hipoma po bližnji in daljni okolici razširi. Mi toraj vse šol. vrtnarje opozorimo, da so v tem oziru jako pazljivi in previdni, sicer jih utegne kedaj po vsej pravici zadeti opravičeno očitanje, da so ravno oni mnogo pripomogli, da se je ta zelo nevarni kvarljivec sadnega drevja tako hitro na vse kraje zatrosil. Drevesa iz okuženih drevesnic so vedno jako sumljiva in najboljše bi pač bilo, da bi se sploh ne oddavala. Nevarnost, ki našemu sadjarstvu preti, je vsekako velika in slov. učiteljstva skrb bodi, da v tem oziru ne bode imelo nikake odgovornosti. Toraj pozor!

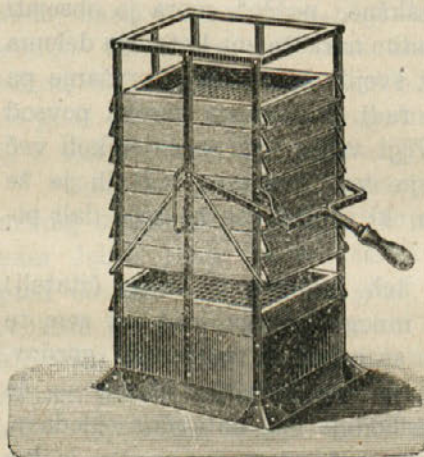
tudi že ameriksanske trte. Vendar nas pa v tem oziru čaka še mnogo dela.*)

Anton Petriček poročevalec.

Drobtine.

(Molzni stroji) so na svetovni razstavi v Čikagi na ogled izpostavljeni. S temi stroji se krava že v nekaterih minutah pomolze. Pa tudi po dve in še po več krav se lahko ob enem molze. Za tiste, ki redé mnogo krav mlekaric, so ti stroji gotovo velikega pomena.

(Nova sadna sušilnica.) Da se posuši mala množica sadja, za to je posebno prilična sušilnica, katere sliko tu prinašamo. Ta sušilnica se lahko

rabi na vsakem ognjišču in ž njo je kaj lahko ravnati. Izdelana je iz močnega kovnega železa in osem vstavkov (polic) iz drotenege (žičnega) dna in lesenega okvirja; na nje devlje sadje,

da se suši. Sadje, ki je naloženo na najnižjem rešetu, dobiva od ognjišča največ vročine in se torej najprej posuši. Ko je najnižja lega dovolj posušena, premakne se na obeh straneh sušilnice napravljeni železni locanj in zastavi pod predzadnji vložek in se, držeč za leseni ročaj dvigne vseh sedem gorenjih vložkov. Ti so zdaj obstali v primerni višini, tako, da se more posušeno sadje z najnižjega rešeta vzeti, na novo s svežim sadjem napolniti in zgoraj nastaviti. Zdaj se pa zopet vseh osem vložkov nižje ognjišča spusti. V najnižjem okvirju bode sadje kmalo zopet posušeno, ker se je že prej sušilo. Potlej se nadaljuje tako, kakor smo že omenili. Ta sušilnica meri na dolžino in širino po 36 cm na višino pa 80 cm in stane 28 mark ali 16 gold. našega denarja in se dobiva pri E. Cohn-u v Berlinu. (Magazin des königlichen Hoflieferanten E. Cohn Berlin S. W. Leipzigerstrasse 88.)

*) Tudi iz drugih okrajev bi nam taka poročila kaj dobro došla.